

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, доцента, заслуженого юриста України, Резніка Олега Миколайовича на дисертацію Іноземцевої Катерини Олександрівни «Організаційно-правові засади кадрового забезпечення судової системи України», яка подана на захист до разової спеціалізованої вченої ради ДФ 55.051.040 у Сумському державному університеті на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок з планами відповідних галузей наук

На сучасному етапі реформування кадрової системи судової влади в Україні важливим та пріоритетним завданням держави є ресурсне та управлінське забезпечення цього процесу. Без високого рівня фінансового, організаційно-правового, матеріального забезпечення діяльності та функціонування судової системи неможливо досягти мети, проголошеної стратегією реформування системи правосуддя в Україні, та досягти якомога вищих показників ефективності її впровадження. Тому для забезпечення належного кадрового забезпечення судової системи в Україні, запобігання кадровій кризі та наповнення національних судів новими суддівськими кадрами необхідно переглянути питання узгодження чисельності суддівських посад з метою забезпечення реального доступу до правосуддя в Україні.

Високий рівень професіоналізму та кваліфікації суддів забезпечує високу якість правосуддя в країні. Вивчення досвіду зарубіжних країн, особливо країн, що розвиваються, полягає не в прямому запозичення чи копіювання конкретних механізмів і заходів кадрового забезпечення, а в усвідомленні й розумінні концепції кадрового забезпечення судової системи нашої країни та впровадженні таких дієвих заходів, інструментів, що відповідають поточним соціально-економічним та політичним інтересам держави. Управління людськими ресурсами, якісний підбір кадрів, підвищення кваліфікації є найефективнішим засобом сприяння вдосконаленню діяльності судової влади як державного інституту, що

покликаний забезпечувати захист прав і свобод, законних інтересів людини та громадянина. Водночас, станом на сьогодні залишається достатньо невирішених питань, що спричиняють проблеми якісного кадрового забезпечення судової системи України, зокрема, недосконалість кадрового планування, відсутність єдиної законодавчо визначеної концепції кадрової політики в системі судоустрою держави, непропорційне навантаження на суддів та працівників апарату відповідного суду, проблемні питання оцінювання якості діяльності кадрів судової системи тощо. З огляду на викладене, слід зазначити, що тема дисертаційного дослідження характеризується своєчасністю, актуальністю та важливістю як у теоретичному, так і практичному плані.

Обрана тема дисертації відповідає положенням Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019; Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, затвердженої указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021; Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, затвердженої Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 року, а також у межах науководослідної теми Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету «Організаційно-правові засади функціонування правоохоронної, судової та фінансової систем» (номер державної реєстрації 0118U001317).

Найвагоміші наукові результати, що містяться в дисертації, та нові факти, одержані автором

Представлена Іноземцевою К.О. наукова праця відзначається певною науковою новизною, оскільки за характером і змістом розглянутих питань дисертація є однією з перших спроб на основі комплексного дослідження та аналізу норм чинного українського національного законодавства та практики його застосування, опрацювання наукових здобутків вітчизняних та

зарубіжних науковців і вчених, узагальнення досвіду правового регулювання окремих зарубіжних країн визначити сутність та особливості організаційно-правових засад кадрового забезпечення судової системи України, а також запропонувати авторське бачення вирішення сучасних проблем кадрового забезпечення судової системи України шляхом формування основних напрямів вдосконалення його організаційно-правових засад.

Проведене наукове дослідження дало можливість сформулювати та обґрунтувати низку положень і висновків теоретичного та практичного спрямування, серед яких важливо відзначити наступні.

З'ясовано, що судова система України представлена державними судовими органами, уповноваженими здійснювати правосуддя. Натомість більш ширшим є поняття «система правосуддя», що включає: 1) судоустрій; 2) державні органи та установи, що своєю діяльністю забезпечують належне функціонування судів, а отже сприяють ефективному здійсненню правосуддя (с. 35).

Дисертанткою удосконалено визначення поняття кадрового забезпечення судової системи України, під яким необхідно розуміти комплексну та цілісну сукупність принципів, методів, способів, форм, заходів, засобів, які обумовлюють правове регулювання службово-трудоких відносин усіх працівників, що пов'язані з виникненням, зміною та припиненням їх діяльності в органах судової системи на відповідних посадах (с. 62).

На підставі вивчення позицій вчених та науковців авторкою висловлено власне бачення щодо розкриття сутності поняття «принципи кадрового забезпечення судової системи України». Удосконалено класифікацію правових принципів реалізації кадрового забезпечення судової системи України шляхом виділення їх у дві групи: 1) базові (верховенство права, законність, прозорість, демократичність, рівні можливості, політична неупередженість, об'єктивність, стабільність тощо); 2) специфічні (принципи організації судової системи; принципи функціонування судової системи;

принципи, що визначають взаємовідносини судової влади та суспільства тощо) (с. 70–71).

Запропоновано авторську класифікацію суб'єктів кадрового забезпечення судової системи держави, що має наступний вигляд: 1) суб'єкти із загальними повноваженнями (Верховна Рада України; Президент України); 2) суб'єкти зі спеціальними повноваженнями: на загальнодержавному рівні (Вища рада правосуддя; Вища кваліфікаційна комісія суддів; Державна судова адміністрація України; Національна школа суддів України; органи суддівського самоврядування); на локальному рівні (керівництво відповідного суду в особі голови суду та керівника апарату суду); 3) суб'єкти з повноваженнями учасника процесу кадрового забезпечення судової системи (Громадська рада доброчесності як представник громадськості) (с. 95–98).

Дисертанткою встановлено співвідношення та взаємозв'язок організаційної та функціональної структур кадрового забезпечення судової системи держави: якщо сутність організаційної структури кадрового забезпечення судової системи держави відображає її суб'єктний склад та мережу управлінських зв'язків, то його функціональна структура розкривається через вирішення та реалізацію цілої низки різних за функціональним призначенням завдань задля досягнення мети з формування кваліфікованого кадрового складу органів судової системи держави (с. 129).

При узагальненні досвіду зарубіжних країн з правового регулювання питань кадрового забезпечення судової системи виділено особливості елементів її функціональної складової, що сформовані за такими напрямками: 1) щодо добору (підбору, відбору) кадрів для судової системи; 2) щодо призначення кадрів судової системи; 3) щодо підготовки та періодичного навчання кадрів для судової системи; 4) щодо оплати праці; 5) щодо припинення діяльності кадрів в органах судової системи (звільнення, припинення повноважень) (с. 180–183).

Окремої уваги потребують сформульовані дисертанткою пропозиції щодо удосконалення діючого українського законодавства про судоустрій і статус суддів стосовно деяких проблемних питань у сфері кадрового забезпечення судової системи, а саме: чітке визначення повноважень голови суду та керівника апарату суду на рівні законодавства про судоустрій і статус суддів; віднесення повноважень щодо керівництва роботою з підтримання кваліфікації суддів відповідного суду та підвищення їхнього професійного рівня, а також підготовки (підвищення кваліфікації) працівників апаратів судів до компетенції голови відповідного суду шляхом внесення відповідних змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів»; деталізація обсягу адміністративних повноважень заступників голів відповідних судів шляхом їх законодавчого закріплення (у Законі України «Про судоустрій і статус суддів»); законодавче врегулювання проблемних аспектів правового статусу помічника судді тощо (с. 204).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз тексту дисертації Іноземцевої К.О. та змісту публікацій дисертантки дають підстави дійти висновку про наукову достовірність викладених результатів у проведеному науковому дослідженні.

Науково-теоретичною основою дослідження є наукові праці як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців з адміністративного права, організації судових та правоохоронних органів, трудового права, публічного управління та адміністрування, менеджменту, а також інших галузевих правових наук. Науково-теоретичне підґрунтя становить значна кількість нормативно-правових документів та літературних джерел (234 найменування).

Нормативну основу дослідження становлять Конституція України, нормативно-правові документи в системі національного законодавства (закони; підзаконні нормативно-правові акти, зокрема, локальні), що визначають організаційно-правові засади кадрового забезпечення судової системи України, нормативно-правові документи законодавства зарубіжних

держав, що визначають специфіку організаційних засад кадрового забезпечення судової системи відповідної країни.

Особливо варто відзначити інформаційну та емпіричну основу дисертаційного дослідження, до якої увійшли узагальнення інформації щодо впровадження реформи судоустрою, матеріали судової практики, статистичні матеріали щодо реалізації кадрового забезпечення судової системи України.

Значення для науки і практики отриманих результатів

Дисертаційна робота Іноземцевої К.О. містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальну наукову проблему.

Одержані в процесі дисертаційного дослідження результати можуть бути використані в науковій діяльності: основні положення та висновки дисертації можуть стати фундаментом для подальшого наукового пошуку напрямів удосконалення організаційно-правових засад кадрового забезпечення судової системи України.

Окремої позитивної оцінки заслугоує практична значущість результатів здійсненого наукового дослідження, що може бути застосована у правотворчій діяльності, а саме з метою удосконалення законодавства України в частині регулювання питань формування складу кваліфікованих працівників судової системи держави, зокрема, шляхом встановлення вимог до підбору, навчання, підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації, раціонального використання (розподілу, переміщення) та звільнення кадрів тощо у судовій системі держави.

Розроблені та апробовані матеріали наукового дослідження можуть бути також використані у освітньому процесі, зокрема, при написанні наукової, підготовці навчальної та навчально-методичної літератури, а також при викладанні дисциплін «Адміністративне право», «Організація судових та правоохоронних органів України».

Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Дисертаційна робота Іноземцевої К.О. має чітко визначену структуру, відзначається цілісністю та логічністю викладу наукового матеріалу. Дисертація містить анотацію українською та англійською мовами, складається із переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Розділи дисертації логічно завершені, містять висновки, що відповідають змісту та поставленим завданням дисертаційного дослідження.

У першому розділі дисертації *«Теоретико-правова характеристика судової системи та її кадрового забезпечення в Україні»* авторкою визначено поняття, структуру та основні принципи побудови судової системи України; встановлено сутність та принципи кадрового забезпечення судової системи України. Вперше запропоновано авторське визначення поняття «кадрова політика в судовій системі» як складової частини державної кадрової політики, що являє собою сукупність основоположних принципів, науково-обґрунтованих методів і способів вироблення стратегічних завдань і цілей з формування складу кваліфікованих працівників шляхом встановлення вимог до підбору, навчання, підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації, раціонального використання (розподілу, переміщення) та звільнення кадрів тощо у судовій системі держави. Також Іноземцевою К.О. розкрито сутність принципів кадрового забезпечення судової системи України та удосконалено їх класифікацію шляхом виділення дві групи: 1) базові (верховенство права, законність, прозорість, демократичність, рівні можливості (забезпечення рівного доступу до державної служби), політична неупередженість, об'єктивність, стабільність тощо); 2) специфічні: принципи організації судової системи (єдність судової системи, поєднання професійних та непрофесійних начал у здійсненні правосуддя тощо); принципи функціонування судової системи (незалежності та недоторканості суддів, їх відбору, професійної підготовки, правового статусу); принципи, що визначають взаємовідносини судової влади та суспільства (принцип

прозорості призначення суддів, залучення громадськості до кадрових процедур у судовій системі) тощо.

Другий розділ дисертаційного дослідження *«Правові засади формування і організації кадрового забезпечення судової системи України»* присвячено: дослідженню організаційної структури кадрового забезпечення судової системи України; розкриттю сутності функціональної структури кадрового забезпечення судової системи України, визначити та розглянути її елементи; з'ясуванню правового становища, ролі й значення апарату суду в організації кадрового забезпечення діяльності суду. Виділено елементи функціональної структури кадрового забезпечення судової системи України, серед яких наступні: 1) добір (підбір, відбір) кадрів для судової системи; 2) кадрове планування; 3) мотивація та стимулювання трудової діяльності кадрів у судовій системі; 4) оцінювання якості роботи кадрів; 5) підготовка, спеціальна підготовка та періодичне навчання кадрів для судової системи; 6) оплата праці; 7) припинення діяльності кадрів в органах судової системи.

У третьому розділі *«Напрями вдосконалення організаційно-правових засад кадрового забезпечення судової системи України»* дисертантка узагальнює досвід зарубіжних країн (зокрема, Сполучених Штатів Америки, Японії, Великобританії, Федеративної Республіки Німеччина, Італії, Республіки Польща, Республіки Білорусь, Республіки Молдова, Грузії) з правового регулювання питань кадрового забезпечення судової системи, що дозволило виділити спільні риси та відмінності організаційної та функціональної складових кадрового забезпечення з урахуванням специфіки законодавчого врегулювання цієї сфери в окремих державах. Виділено та сформульовано основні сучасні проблемні питання кадрового забезпечення судової системи України, а з метою їх вирішення та врегулювання визначено напрями вдосконалення організаційно-правових засад кадрового забезпечення судової системи України

В цілому дисертаційна робота Іноземцевої К.О. за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дослідженням, спрямованим на

теоретичне узагальнення на наукове вирішення проблем кадрового забезпечення судової системи України, а також формулювання пропозицій щодо удосконалення його організаційно-правових засад.

Дисертація належно оформлена. Стиль мови враховує вимоги, які ставляться до таких наукових робіт. Чітку логічну структурованість роботи забезпечують відповідні висновки та узагальнення. Дисертаційне дослідження характеризується єдністю змісту, цільовою спрямованістю та є особистими внеском авторки у сучасну правову науку.

Позитивним слід відмітити наявність кількості наукових публікацій авторки та апробацію результатів дисертаційного дослідження. Результати дисертації висвітлено у 8 наукових працях, з яких 7 статей, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав (зокрема, 1 стаття Scopus), та 1 тези наукових повідомлень на науково-практичній конференції.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи Іноземцевої К.О., висловимо деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. Досліджуючи особливості елементів функціональної структури кадрового забезпечення судової системи України, дисертанткою вивчено питання добору (підбору, відбору) кадрів для судової системи. Зокрема, окрему увагу приділено добору кандидатів на посаду судді. Зазначено, що суддя є головною фігурою судової системи, і саме від його професійного досвіду, знань, навичок та вмінь залежить якість судового рішення: наскільки воно буде правовим і справедливим. Тому важливими пріоритетами реформування української судової влади є забезпечення незалежності суддів та самостійності судової системи на державному, інституційному та індивідуальному рівні, захист від будь-якого впливу (с. 102). Водночас, сутність визначених пріоритетів реформування судової влади авторкою не визначено.

2. Окремі положення дисертаційного дослідження присвячені питанням оплати праці кадрів судової системи держави. Зокрема, встановлено, що оплата праці суддів регулюються нормами розділу IX Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Забезпечення суддів передбачає виплату їм суддівської винагороди, що в розумінні норм зазначеного розділу і є оплатою праці, але має відмінну назву від заробітної плати в загальному розумінні, що використовується в трудовому законодавстві. Дисертанткою визначено структуру суддівської винагороди, елементами якої є посадовий оклад та доплати (с. 125). Доцільно було б додатково висвітлити розміри виплат суддям щомісячної доплати, визначені чинним українським законодавством.

3. При дослідженні авторкою питань добору працівників апарату суду, які за своєю посадою є державними службовцями, зазначено, що він здійснюється на конкурсній основі. Проведення конкурсу здійснюється відповідно до визначених в установленому законом порядку вимог до професійної компетентності кандидата на зайняття посади державної служби за результатами оцінювання його особистих досягнень, знань, умінь і навичок, моральних і дійових якостей для належного виконання посадових обов'язків. Саме конкурс є основним засобом реалізації громадянами конституційного права доступу до державної служби, в тому числі і до установ судової влади (с. 103). У такому разі слушно було б встановити принципи, із дотриманням яких проводиться конкурсний відбір на зайняття посад державної служби, зокрема, посад працівників апарату відповідного суду.

4. У підрозділі 3.1 дисертаційної роботи узагальнено особливості правового регулювання кадрового забезпечення судової системи в окремих зарубіжних країнах. У тому числі, досліджено особливості кадрового забезпечення судової системи Республіки Білорусь у відповідності до вимог діючого законодавства про судоустрій і статус суддів і цій державі. Зазначено, що повноваженнями з кадрового забезпечення судової системи наділені Вища кваліфікаційна колегія суддів Верховного Суду Республіки

Білорусь та кваліфікаційні колегії суддів обласних (Мінського міського) судів та економічних судів областей (міста Мінська), якими провадиться діяльність з атестації суддів (с. 168). При цьому звернено увагу, що проведення атестації суддів здійснюється різними суб'єктами, однак якими саме не уточнено.

Проте висловлені зауваження не применшують загального позитивного враження, наукового та практичного значення дисертаційного дослідження Іноземцевої К.О., а лише є приводом до наукової дискусії.

Висновок

Викладене дає підстави для остаточного висновку про те, що дисертація на тему «Організаційно-правові засади кадрового забезпечення судової системи України», яка підготовлена за спеціальністю 081 «Право» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40, постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» від 6 березня 2019 року № 167, а її автор – Іноземцева Катерина Олександрівна, заслуговує на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

**Секретар Сумської міської ради,
доктор юридичних наук, доцент,
заслужений юрист України**

О. М. Резнік